

Arhe XIX, 37/2022

UDK 1 Ricoeur

DOI <https://doi.org/10.19090/arhe.2022.37.317-339>

Originalni naučni rad

Original Scientific Article

NEMANJA MIĆIĆ¹

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet

RIKEROVO TROSTRUKO RAZUMEVANJE *MIMESIS*-A U SVETLU NARATIVNOG METODA²

Sažetak: Primarna intencija teksta je razmatranje Rikerovog trostrukog razumevanja pojma *mimesis*-a, sa dvostrukim ciljem. Sa jedne strane, ukazuje se na značaj koji centralni elementi Rikerove trostrukog studije mogu imati za kreiranje tzv. „narativnog metoda“, koji bi trebalo da ukaže na temeljno pripovedni karakter jezika. Sa druge strane, tako konstruisani narativni metod se pokazuje kao povratno primenljiv na samog Rikera, odnosno, samo polazište, u ovom slučaju. Rezultat takvog unakrsnog kretanja predstavlja ovaj rad.

Ključne reči: Riker, narativ, priča, metod, *mimesis*, stvarnost, fikcija, književnost, filozofija

*Svi živimo veći deo života predati pričama o
sopstvenim životima i o drugim mogućim životima:
u većoj ili manjoj meri živimo u pričama...
(Vejn But, Društvo u koje upadamo³)*

Zadatak hermeneutike za Rikera bi se sastojao u rekonstruisanju totaliteta procesa koji se javljaju u svetlu dinamike odnosa autora,

---

¹ E-mail adresa autora: nemanja.micic@ff.uns.ac.rs

² Ovaj rad se pojavljuje kao deo doktorske disertacije autora, u nešto izmenjenoj formi. Autor je disertaciju pod naslovom *Narativni metod u savremenoj filozofiji jezika* odbranio 11.12.2019. godine, na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu.

³ Booth, Wayne C., *The Company We Keep: An Ethics of Fiction*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1988., str. 14.

čitalaca i tekstova koji, svi skupa, kao posledica tih procesa, iz čitavog tog događanja izlaze promenjeni. Da bi ilustrovao kako se postiže to što je određeno kao zadatak hermeneutike, Riker razvija trostruki model mimezisa. U trotomnoj studiji *Vreme i priča* on, između ostalog, želi da pokaže u kojoj meri je naše poimanje vremena zavisno od narativa. Kada se razmatraju narativi i priče, oni su u ovom slučaju eksplicitirani najpre kao *instance književnosti*. Zbog toga Riker, na samom početku *Vremena i priče*, pruža svojevrsno „poetsko“ razrešenje Avgustinove čuvene aporije iz XI knjige *Ispovesti*.⁴ To Rikerovo poetsko razrešenje sastoji se u intervenciji koja Avgustinovom pitanju o vremenu ne kontrastira Aristotelove navode i analize sprovedene u *Fizici* već, možda neočekivano, u *Poetici*, čija tema svakako eksplicitno nije pojam vremena. Odatle uzima dva ključna pojma – *mythos* i *mimesis*. Iako pitanja vremena nisu (direktni) povod nastanka Aristotelove *Poetike*, u tom delu je, po Rikerovim navodima, na njih ipak pružen odgovor. Kod Aristotela se, takođe, mogu prepoznati i osnovne postavke Rikerove teorije mimezisa: *mimesis*, kao ni *mythos* nisu statične strukture, već aktivni procesi. Model trostrukog mimezisa suštinski cilja na to da pokaže da je vreme ljudsko vreme samo u meri u kojoj je narativno artikulirano: „[V]reme postaje ljudsko vreme u onoj meri u kojoj je organizovano na pripovedni način i [...] priča dobija svoje puno značenje kada postane uslov vremenskog postojanja“.⁵ Stoga se mimezis razumeva u prvom redu kao kreativni podražavajući proces, a ne puka imitacija: „[P]odražavati ili prikazivati radnju pre svega znači pred-poimati ljudsko delanje: razumevati njegovu semantiku, simboliku, temporalnost. Iz tog pred-poimanja, koje je zajedničko pesniku i čitaocu, proizlazi zaplet i s njim tekstualna i literarna *mimesis*“.⁶ Ovo navedeno je ujedno i ono što Riker naziva *mimesis I*: za njega je to *pred-narativni*

---

⁴ Haas, Stefanie, *Kein Selbst Ohne Geschichten. Wilhelm Schappes Geschichtenphilosophie und Paul Ricæurs Überlegungen zur narrativen Identität*, Georg Olms Verlag Hildesheim, Zürich, New York, 2002., str. 64-65.

⁵ Riker, Pol, *Vreme i priča*, IKZS, Novi Sad, 1993., str. 73. (prev. Miletić, S., Moralić, A.)

⁶ *Ibid*, str. 87.

proces, koji se javlja pre „poetske kompozicije“. *Mimesis II* bi već bila oblast fikcije, carstvo onog *kao da*.⁷ Za *mimesis II* bi se moglo reći i da ima centralnu funkciju kod Rikera i predstavlja osovinu oko koje se trostruki model mimesisa okreće. *Mimesis II (mise en intrigue)* odnosi se na čin obrazovanja, uobličavanja, pričanja, izumevanja, *konfigurisanja priča*. Događaji dobijaju smisao i svoje mesto samo unutar priča, a svoje postvarenje u čitaocima ili slušaocima – to bi već bio teren *mimesis III*:

„Tumačenje pojma *mimesis* ostaje do kraja podređeno ispitivanju posredovanja između vremena i priče. [...] [P]riča ima svoj pun smisao tek kada se ponovo postavi u vreme delanja i patnje, u *mimesis III*. Ta etapa odgovara onome što Gadamer u svojoj filozofskoj hermeneutici naziva „primenom“. I Aristotel ukazuje na to značenje *mimesis praxeos* [...] gde izlaže teoriju ubeđivanja koja se zasniva na slušaćevoj moći recepcije. [...] [U]pravo u slušaocu ili čitaocu završava putanja *mimesis*. [...] Uopštavajući za korak dalje od Aristotela, reći ću da *mimesis III* označava onu tačku u kojoj se ukrštaju svet teksta i svet slušaoca, odnosno svet koji je uobličila pesma i svet u kojem se odvijaju realna radnja i njena specifična temporalnost.“⁸

U ovoj tački, naša intervencija bi se sastojala u apostrofiranju tzv. „metoda naracije“, kojim je ciljano na ukazivanje fundamentalne narativnosti svakog jezičkog događanja, pri čemu se i sam događaj uvek određuje „intralingvistički“, odnosno kao neodvojiv od jezičkog tkiva.⁹ Ono na šta bi odmah valjalo skrenuti pažnju, tiče se Rikerovog krajnje olakog razdvajanja svetova na onaj teksta (jezika, narativa) i drugog, koji je od njih nezavisan, naime *stvarnosti*. Za Rikerovu hermeneutičko-fenomenološku poziciju je od izuzetne važnosti očuvanje ove distinkcije

---

⁷ Cf. *ibid.*

⁸ Riker, Pol, *Vreme i priča*, IKZS, Novi Sad, 1993., str. 94-95.

⁹ Autor rada svoju doktorsku disertaciju posvećuje upravo profilisanju pomenutog „metoda naracije“, koji pledira na ukazivanje na to da je priča konstitutivni činilac ne samo bilo kakvog pokušaja polaganja računa o strukturi stvarnosti (filozofski gest), već i same te stvarnosti. Šapovim rečima, ne samo da „nema čoveka bez priče“, već ni bilo čega drugog.

– sa jedne strane imamo priču i njen nesumnjivi značaj, ali istovremeno imamo i *život*, kao pred-pripovednu strukturu iskustva. Ukoliko je fenomenologija, pored svega, i dalje upućena na argumentaciju, onda bi hermeneutika, putem svojeg reflektovanja o značaju jezika i bivajući njemu bliža, možda bila u stanju da uz manje trzavica i kolebanja dozvoli jeziku da ukaže na čistu narativnost *svakog* njegovog pojavljivanja. Naizgled lak zadatak uviđa se kao dosta teži nego što je inicijalno procenjeno. Spremnost da se raskrsti sa nužnostima određenih priča i njihovih zakonitosti, kao i prihvatanje kontingencije svakog jezičkog oblikovanja, pokazaće se daleko komplikovanijim postupkom. Riker shvata da priča mora imati širi opseg nego što joj dodeljuje lingvistika, ali on priči ipak ne pruža prostor u dovoljnoj meri, prema našem shvatanju. Prvenstveni razlog tome je to što ne uzima u obzir mogućnost obuhvatnijeg razumevanja jezika. To da priča ima širi opseg izostaje kako kod lingvistike, tako i kod Rikera: „Sve u svemu, ispostavlja se da pojam pripovedne strukture, od koga smo pošli, pokriva mnogo širi teren od onog koji mu dodeljuju ‚narativistički‘ usmereni autori, dok pojam zapleta, zbog svoje suprotstavljenosti pojmovima ispričane povesti (*story*) i argumenta, dobija neuobičajenu preciznost“.¹⁰

U Rikerovom razlikovanju dometa pesnika i istoričara dâ se naslutiti krajnje konzervativan stav, odnosno, pripadnost tradicionalnim narativima, čija gravitacija nesumnjivo snažno privlači jezik da se iznova konstruiše na način koji je ustaljen. U ovom konkretnom slučaju radi se o predsokratovskom razdvajanju „stvarnog“ i „nestvarnog“, „pravog“ i „nepravog“. Filozofski narativi ponavljali su ovu priču i nastavljaju da sprovode njenu agendu, bez previše kritičkog osvrta na legitimnost takvog pristupa. Riker tu nije izuzetak, iako nesumnjivo ispravno detektuje stanje: „Upravo po tome istoričar nije običan pripovedač: on daje razloge iz kojih smatra taj i taj činilac, pre nego neki drugi, dovoljnim razlogom nekog toka događaja. Pesnik stvara neki zaplet koji se i sam drži pomoću svog uzročnog skeleta. Ali taj uzročni skelet nije objekt neke argumentacije“.¹¹

---

¹⁰ Riker, Pol, *Vreme i priča*, IKZS, Novi Sad, 1993., str. 216.

¹¹ Ibid., str. 238.

Uzimajući sve ovo u obzir, deluje da je Riker protiv čuvenog Rankeovog gesla¹² ipak samo deklarativno, uprkos tome što se kao jedna od osnovnih teza provlači to da se „istorijski događaji ne razlikuju radikalno od događaja smeštenih u okvir nekog zapleta“.¹³ Za Rikera bi razlika između fikcije i istorijske naracije bila u tome što potonja pretenduje na istinitosne tvrdnje.¹⁴ Međutim, sa druge strane, nikako ne bismo mogli poreći vrednost uvida poput onih u kojima se ističe povezanost događaja i priče posredstvom zapleta. U ovoj situaciji se, primera radi, poređenja sa postmodernističkim „čistim“ naracijama, te problemom novine i zahtevom za njom, sama nameću:

„Zapleti, najposle, kombinuju potčinjavanje obrascima i odstupanje od njih. Proces građenja zapleta oscilira između ropskog pokoravanja pripovednoj tradiciji i pobune protiv svakog unapred datog obrasca. Između te dve krajnosti postoji čitava skala kombinacija između sedimentacije i invencije. Događaji, u tom pogledu, slede sudbinu zapleta. I oni se pridržavaju pravila, i oni krše pravila, s tim što njihova geneza oscilira na obe strane od srednje tačke 'propisane deformacije'.“¹⁵

Ipak, koliko god da je unakrsna referencijalnost između knjige i sveta izvedena na interesantan i inovativan način,¹⁶ ne možemo da se

---

¹² Pokušaj rekonstruisanja istorijskog događaja onako kako su se stvari „zaista odigrale“ (*wie es eigentlich gewesen*).

¹³ Riker, Pol, *Vreme i priča*, IKZS, Novi Sad, 1993., str. 265.

¹⁴ Ricœur, Paul, *Time and Narrative (Vol. 2)*, The University of Chicago Press, Chicago, 1985., str. 3. (prev. McLaughling, K., Pellauer, D.)

¹⁵ Ibid., str. 264.

¹⁶ Tu bi nesumnjivo sjajan primer bio, recimo, uvid da je apokalipsa model sveta koji poznajemo samo na osnovu narativa. Riker je ovde na tragu Nortropa Fraja, koji želju za završenošću i celovitošću diskursa tumači takođe u sprezi sa apokaliptičnim temama: „Nije li Apokalipsa model sveta, dok Aristotelova *Poetika* predlaže samo model govornog dela? Prelaz sa jedne ravni u drugu, posebno iz kosmičkog u poetski stav, bez obzira na sve, pronalazi delimično opravdanje u činjenici da nam ideja o kraju sveta dolazi samo putem teksta [...] Apokalipsa stoga može istovremeno označavati i kraj sveta i kraj knjige. Ovo

otrgnemo narativu koji ovakva razdvajanja, na pred-narativni svet i njegovo narativno oblikovanje, kroz činove konfigurisanja i refigurisanja, vidi kao krajnje neprikladne poteze. To ne znači da su oni suvišni u svakom smislu, već prvenstveno da se mora uvideti da pred-narativna struktura, *mimesis I*, nije ništa drugo do – *narativ*, tj. *narativna konstelacija*. Riker pokušava da održi vezu fikcije i stvarnosti u jednom *suspensu* (*suspense*), tako što izoluje probleme konfiguracije, koji pripadaju onome što naziva *mimesis II*, od problema refiguracije, u smislu *mimesis III*. Ovim Riker kao da želi da potvrdi sopstvene tvrdnje, po kojima je „nemoguće zaći van svakog paradigmatkog očekivanja“.¹⁷ Kada govori o piscima poput Džojisa ili Beketa, on se bavi problemom *novog*, tj. neophodnošću pripadanja jednom istorijskom horizontu, ne bi li se postiglo usaglašavanje sa povešću. Da li tu povest (pripovest) postaje određujuća instanca sadašnjosti, ukoliko novina ne može postojati za sebe, već uvek mora referisati na neku prošlost, u odnosu na koju se *novum* konstituše? „Priče sa otvorenim krajem, ili čak bez kraja, zanimljive su samo zbog odstupanja i prekoračenja koje čine naspram zakonitosti obuhvatnog završetka.“¹⁸

Čini se da Riker, donekle po uzoru na Benjamina, može položiti račun o tezi koja se odnosi na kraj pripovedanja (shvaćenog u uobičajenom smislu), i njegovog konsekventnog raspršivanja na naracije u svim daljim mogućim formama, *samo na osnovu unapred pretpostavljene mogućnosti izvan-narativnog iskustva*. Ovde prepoznata i naznačena kriza pripovedanja ni u kom smislu *ne može biti i kriza priča uopšte*. To bi, iz naše perspektive, predstavljalo svojevrsni paradoks – o krizi pripovedanja se može govoriti jedino narativno:

„Ništa, stoga, ne isključuje mogućnost da će se preobražaj zapleta susresti negde sa granicom van koje više nećemo biti u stanju da prepoznamo formalni princip vremenske konfiguracije, koja čini

---

slaganje između sveta i knjige je još rasprostranjenije“. Ricœur, Paul, *Time and Narrative* (Vol. 2), The University of Chicago Press, Chicago, 1985., str. 23.

¹⁷ Ricœur, Paul, *Time and Narrative* (Vol. 2), The University of Chicago Press, Chicago, 1985., str. 25.

¹⁸ Ibid., str. 28.

priču celovitom i kompletnom. A ipak... a ipak. Možda je, uprkos svemu, neophodno imati poverenje u poziv saglasja koji danas i dalje strukturise očekivanja čitalaca i verovati da se nove narativne forme, koje još uvek ne znamo kako da imenujemo, već rađaju, što će svedočiti činjenici da narativna funkcija i dalje može biti preobražena, ali ne tako da izumre.“¹⁹

Da li i u ovome leži mogući značaj Benjamina za nas – ispitivanje radikalnosti kontingencija priča? Međutim, mora biti *priča* ta koja „ne isključuje mogućnost da će se preobražaj zapleta susresti negde sa granicom [...]“.²⁰ Drugim rečima, mi ne možemo ni da naslutimo taj svet lišen narativne strukture. Benjamin, kao i Riker, tu možda jesu na tragu nečega (toga da neke narativne forme gube svoj legitimitet), ali oni za nas prvenstveno moraju biti tumačeni kao izveštavaoci, *pripovedači* krize (koja je, iako različit termin od *kraja*, ipak njemu kongruentan) – ona je u prvom redu izraz određenog jezičko-narativnog sklopa i postrojavanja. Zbog toga bismo rekli da je o ovim stvarima samo narativno-jezički moguće položiti račun. Čak i anticipacija eventualno drugačijeg, „novog modela“, za sada deluje da bi morala biti usko vezana za priče. (Re)konfigurisanje i redeskripcija jezika naslućuju se na osnovu narativne strukture koja je podležeća. Narativni metod omogućava da svaka priča bude u stanju da prepozna sebe kao takvu i dok god ona to čini, ona ne mora svoj strah od nestanka da tumači kao bilo kakvu objektivnu pretnju, već kao unutrašnji izraz; strepnju koja dolazi ili nestaje na osnovu datih narativnih okolnosti. Samo jezik kao neki narativ može omogućiti drugom narativu da unutar sebe inkorporira i prisvoji do tada nepoznate i skrivene sekvence. Svakako bismo morali prepoznati da Riker u određenom smislu „načinje“ narativni metod, i da neke od njegovih načina funkcionisanja prepoznaje i koristi. To možemo videti i po tome što se kod Rikera ne mogu razmatrati uloge kao konstitutivne u odnosu na zaplet i naracije (Bremon), niti to mogu biti „arhetipizovane“ ruske priče (Prop), jer ne čini to skupa priču, već je priča (za Rikera) neodvojivi deo trostruko razumljenog mimezisa i kao

---

¹⁹ Ibid., str. 28.

²⁰ Ibid.

takva određeni uslov mogućnosti uloga, likova, arhetipskih priča i dr. Istovremeno, imamo i svedočanstva za tvrdnje da su za Rikera svakodnevnica i naracija nesvodivi jedno na drugo – ne mogu se poistovetiti, iako je unakrsna referencija uvek prisutna, ako se tako može reći. Zbog ovakvih podela najviše što možemo priznati od zasluga Rikeru, u odnosu na narativni metod, jeste da primenjuje samo njegove pojedine elemente. Možda razloge za to treba tražiti u nepostojanju želje da se radikalno raskrsti kako sa hermeneutikom, tako i sa fenomenologijom. Riker je upravo zbog toga verovatno najparadigmatičniji predstavnik hermeneutičko-fenomenološkog modela naracije. Narativni metod mora preuzeti na sebe odgovornost raskrinkavanja i određenog „dekonstruisanja“ ovog modela, baš zbog toga što mu, kao što vidimo, *toliko duguje*.

Iz vizure narativnog metoda, Rikerovo pisanje gotovo neprestano prate smene onoga što bi se bez zadržke moglo potpisati, i onoga od čega bi se što pre trebalo ograditi. Tako se ispravno prepoznaje greška koju Benvenist pravi time što, smeštajući *diskurs* „van“ narativa (povest poistovećuje na određeni način sa narativom), ne uspeva da primeti da je isti taj narativ uslov mogućnosti pojavljivanja samog diskursa, koji je tobože sučeljen sa narativom.²¹ Sa druge strane, uvode se distinkcije poput onih između „pravog“ i „fiktivnog“ naratora, utvrđuje se „jedinica mere“, koja za Rikera nije ni reč, ni rečenice, već *tekst*²² – ali se do jezika(-)priče, u našem smislu, ne može stići ni zaobilaznicom (*arhe*) *pisanja*, kao npr. kod Deride, već se sve vreme održavaju strukture i kategorije subjektivnosti, svesti (autora, čitalaca), sveta, koje su navodno prisutne i kada nema jezičko-narativnog događanja. Ako razlog zbog kojeg Riker možda ne bi prihvatio ovakve naše uvide²³ leži u tome što ne želi da ide tako daleko da koncepciji naracije obezbeđuje neku *sine qua*

²¹ Ricœur, Paul, *Time and Narrative* (Vol. 2), The University of Chicago Press, Chicago, 1985., str. 64.

²² Up. *ibid.*, str. 67.

²³ Rikeru nije bio izmaknut horizont Šapove filozofije priča (na koju ipak pravi samo lakonske opaske), da bi moglo da se tvrdi da je naprosto bio uskraćen za te uvide.

non poziciju, „ontologizujući“ je i tim gestom praveći od nje – uslovno rečeno – počelo, u odnosu na koje se sve razmerava, onda se mora shvatiti da to ne poništava i ne zaobilazi ni svojim hermeneutičko-fenomenološkom položajem. Naime, sve dok Riker i dalje pretpostavlja i zahteva klasičnog autora, naratora, subjekta koji će da pripoveda, dok god razdvaja svet teksta od životnog sveta čitaoca (što je svakako bilo jasno još od eksplikacije dinamike trostrukog mimesisa), ostaće veran narativima koji sebe kao takve ne reflektuju. Međutim, dozvolimo li dvostruku, međusobnu nadopunu momenata onoga što Riker navodi i metoda naracije, smatramo da imamo snažno heurističko oruđe. Jedan vid takve simbioze mogao bi se potražiti u preplitanju načina na koji se Riker odnosi prema problemu istine u književnosti i istorijskim narativima: „Ukoliko moja teza o krajnje kontroverznom problemu referencije u grupi fikcije poseduje bilo kakvu originalnost, ona je to u meri u kojoj se ne razdvajaju istinitosne tvrdnje iskazane fikcionim narativima od onih u istorijskim, već pokušaju da razume svaku od njih u relaciji sa onom drugom“.²⁴ Ovo bi moglo da se tumači kao da u potpunosti pada u liniju načina na koji se narativi i njihove konstelacije, jedni prema drugima, odmeravaju. Opis tih odnosa, kao i toga šta spada u domen neke unutrašnje logike, koju dati pripovedni horizont instituiše i gaji, smatramo neophodnim korakom u proceni i valorizaciji delotvornosti, učinkovitosti i značaju određenog pripovednog horizonta. Na takav način se obezbeđuje višestruka korist. Pre svega, ukoliko narativi pokušavaju da se razmeravaju po pravilima igre već instituisane unutrašnje logike jedne narativne konstelacije, onda moraju prihvatiti mogućnost da na osnovu tih pravila budu odbačeni, ili prihvaćeni. Već smo rekli da je to način na koji je moguće boriti se protiv reakcionarnih i relativizatorskih narativa. Kategorije ili ideale, poput *istine* (ili, manje dramatično rečeno, *istinitosti*, kao istinitosne vrednosti), konstruiše i određuje dati narativni horizont. Akcenat bi morao biti na ovome „konstruiše“, jer je očigledno da se na osnovu čistog mnoštva kontingentnih priča mora nužno govoriti o (unutrašnjim) konstruktima.

---

²⁴ Ricœur, Paul, *Time and Narrative* (Vol. 2), The University of Chicago Press, Chicago, 1985., str. 160.

Iz tog razloga je očigledno zbog čega zakonitosti koje se javljaju nisu uvek važeće, zašto je istina promenljiva, i zašto su mnoge druge kategorije i instance u potpunosti neuhvatljive. To ne znači i da su one apsolutno *nepostojeće*: one su i te kako značajne, *ali ne trans-narativno*. Zbog toga se, na Rikerovom tragu, mora govoriti o *relacijama*, u ovom slučaju istinitosnog govora, u odnosu na narativ u kojem se on kao određena kategorija javlja. Iako „hermeneutika „stvarnog“ i „nestvarnog“ odlazi van okvira koji analitička filozofija dodeljuje pitanju referencije“,²⁵ mišljenja smo da Riker, bez intervencije filozofije priča, kao i bez konkretnijeg problematizovanja uobičajenih poimanja jezika, nije u stanju da na sveobuhvatan način položi račun o narativima.

U III tomu *Vremena i priče* razrađuje se „fenomenologija vremenske svesti“, kao treći momenat, koji nadopunjuje historiografiju i naratologiju: „Naš cilj će biti da pokažemo kako poetika narativa doprinosi spajanju onoga što spekulacija razdvaja. Našoj narativnoj poetici je potrebno saučesništvo, kao i kontrast između unutrašnje vremenske svesti i objektivnog sleda, čineći još urgentnijom potragu za narativnim posredništvom između neusklađenog saglasja fenomenološkog vremena i proste sukcesije fizičkog vremena“.²⁶ Umesto razrađivanja fenomenologije vremenske svesti, čije izvođenje leži u osnovi III toma *Vremena i priče*, narativni metod bi sugerisao nešto drugačiji put. To bi pre svega bio *put ka samom jeziku i pričama*, čija spoljašnjost se ne bi mogla tražiti, zahtevati, niti pokušavati konstruisati na bilo koji način. To jednako važi za Rikerovo izvođenje pomenute hermeneutičke fenomenologije. Vremenskoj svesti i pratećoj fenomenologiji deskripcija je inherentna. Smatramo da se priroda te deskripcije ne može uzimati kao objektivno primarnija u odnosu na bilo koje drugo jezičko-narativno konfigurisanje. Ukratko, mišljenja smo da fenomenologiju ne mogu zaobići priče. One nisu puki nosioci diskursa čije sadržaje je svesti naprosto ponuđeno da uklopi u određeni mozaik. One su konstitutivni elementi svake priče o svesti. Narativno-jezičko

---

²⁵ Ricœur, Paul, *Time and Narrative (Vol. 3)*, The University of Chicago Press, Chicago, 1988., str. 6. (prev. Blamey, K., Pellauer, D.)

²⁶ *Ibid.*, str. 22.

polje je preduslov pričanja priča o svesti, kao i o samim pričama, uostalom. Uzmimo sledeći primer: „Ono što najočiglednije suprotstavlja Kanta Huserlu je tvrdnja o indirektnoj prirodi svih tvrdnji o vremenu. Vreme se ne pojavljuje. Ono je uslov pojavljivanja“.²⁷ Ovde vidimo kako jezik otkriva moduse svog operisanja – jedno je priča o vremenu koje se ne pojavljuje, ali što je uslov svakog pojavljivanja (Kant), a drugo je priča o vremenu koje se pojavljuje (Huserl). Nakon što uzmemo u obzir šta Riker ima da doda na ovo, spremni smo da otpočnemo zadatak demaskiranja i otkrivanja narativne podloge svakog jezičkog pojavljivanja: više nego očekivano, istraživanje odnosa Huserlovog i Kantovog poimanja vremena, dovelo je do „preslikavanja“ rezultata do kojih se došlo upoređivanjem relacije Avgustinovog prema Aristotelovom shvatanju problema vremena (i obrnuto).²⁸ Riker takođe pokazuje otvorenu skepsu i prema Hajdegerovom razrađivanju vremena. Kada se podvuče crta, za Rikera Hajdegerova koncepcija vremena pokazuje simetrične neuralgične tačke kao i Avgustinova – ako je za Avgustina sadašnjost bila odlučujuća u poimanju vremena, kod Hajdegera bi se moglo reći da tu ulogu preuzima budućnost.²⁹

Što je još važnije za nas od procenjivanja uspešnosti ovih Rikerovih analiza, jeste da primetimo kako „bliske“ priče, koje pak pretenduju na (temeljnu) različitost, „prevode“ jedne druge, ne bi li se lakše snalazile u onom što je naizgled nepoznato. Hajdegerov period pre zaokreta bi se u tom smislu mogao posmatrati kao pokušaj jezika da raskrsti sa pređašnjim pričama. U tome Hajdeger svakako nije usamljen, pošto se ti gestovi mogu prepoznati kod dobrog dela značajnijih imena filozofske tradicije. Ono što im je svima zajedničko jeste dopuštanje jeziku da se oproba u razbijanju ustaljenih formi diskursa. Međutim, nezahvalno bi bilo očekivati da priče ne pokušavaju da povrate ono što procene da im izmiče. Sa druge strane, to ne znači ni da bismo morali nužno da iščekujemo takav scenario. Ne bi valjalo prevideti da mi jeziku

---

²⁷ Ibid., str. 44-45.

²⁸ Up. Ricœur, Paul, *Time and Narrative (Vol. 3)*, The University of Chicago Press, Chicago, 1988., str. 57.

²⁹ Cf. *ibid.*, str. 71.

ne učitavamo nekakav inteligibilni karakter, načelno ga ne ontologizujemo (tamo gde to nije potrebno) i ne vršimo njegovu apoteozu. Koliko jezik te epitete može pripisati jeziku, toliko na raspolaganju ima i druge, u zavisnosti od toga šta, pričajući, „sebi“ ponudi i preuzme. Razlog zbog kog se narativnom metodu ne preporučuje konkretno i celovito upuštanje u, recimo, projekte hajdegerovskog tipa, jeste taj što smatramo da potpuno novi vokabular, zajedno sa pratećim neologizmima, ne otkriva ništa više fundamentalnu narativnost svakog jezičkog pojavljivanja od uobičajenog jezika i sa njim skrojenih priča. Za Hajdegera je, naravno, „svakodnevni jezik“ već rekao šta je imao i gotovo da nema više ništa supstancijalno drugačije da ponudi. To vidimo u načinu na koji se svakodnevno govori o smrti. Riker bi verovatno rekao da ni Hajdeger nema toliko novog da kaže o nekim temama (konkretno, vremenu), koliko misli da ima. Mi bismo ovde samo podsetili na to da je svaka pretenzija i opčinjenost „novim“ prisutna kao tema raznolikih priča, koje se nužno ne moraju usaglašavati u vezi sa svojim predmetom. Samim tim, Rikerova „otvorenost“ za savremenu nauku ili analitičku filozofiju je rezultat pristupanja i opredeljivanja za vrednovanje raznovrsnih narativa koji, iako možda nisu temeljno drugačiji i ne ispunjavaju tzv. „postmetafizičke kriterijume“, i dalje imaju svoje mesto i ulogu. U tom smislu bi trebalo razumeti i plediranje na pluralni karakter hermeneutičke fenomenologije:

„[M]ožemo pitati da li hermeneutička fenomenologija ne doprinosi porastu ukorenjenom raspršivanju figura temporalnosti. Doprinosеći prekidu, na nivou epistemologije, između fenomenološkog vremena sa jedne i astronomskog, fizičkog i biološkog vremena sa druge, raskid između vremena smrtnika, istorijskog i kosmičkog vremena svedoči na neočekivani način o pluralnom, ili pre pluralizujućem pozivu ove hermeneutičke fenomenologije. [...] Budućnost, prošlost i sadašnjost naizmenično se smenjuju u preovlađivanju, kada pređemo sa jednog na drugi nivo. U ovom smislu, rasprava između Avgustina,

koji počinje od sadašnjosti i Hajdegera, koji kreće od budućnosti, gubi svoju oštricu.“³⁰

Samim stavljanjem vremena i priče u konjunktivan odnos, Riker nagoveštava da jeziku neće biti dodeljena suštinski drugačija uloga od one koju ima u tradicionalnoj filozofiji jezika ili lingvistici. Zato od Rikera ne možemo očekivati ni konkretan odgovor na pitanje toga kada možemo da se nadamo da će stići validno objašnjenje toga šta je to što nam omogućava povlačenje jasne granice između stvarnosti i fikcije, između narativa koji pretenduje na istinu i onog koji je navodno svestan svojih ograničenja, te ne stremi tome da referiše svojim tvrdnjama na istinitosni govor. S tim u vezi, Riker može jedino da govori o nekakvim provizornim „prednostima“ jednog ili drugog narativa: prednost bi se sastojala u tome što bi fiktivna i imaginarna narativna svedočanstva doprinela nekoj vrsti oslobađanja od grča nastalog pri ograničenjima koja postavljaju fenomenološke i kosmološke paradigme razumevanja vremena. One bi omogućile otiskivanje van pomenutog tla – naše poimanje vremena se na taj način može jedino obogatiti, bez puno bojazni od eventualne štete koja bi se pri tom mogla napraviti. Uzimajući u obzir da negativnih posledica gotovo da nema, jasno je da se „pozajmljivanjem“ od fikcije može umnogome proširiti naše vlastito vremensko iskustvo na način da ono, isprepletano sa „pravim vremenom“, pruža priliku za građenje jednog neograničenog lanca sastavljenog od uporednih, naizmeničnih karika. Da li su te karike jednake vrednosti, postaje izlišno pitanje. Bivajući nezavisna od fenomenoloških izvora, fikcija preuzima na sebe zadatak koji fenomenologija, s pravom ili ne, isprva okleva da smesti u okvir svojih razmatranja. Radi se o izvorima, kako će se ispostaviti, u začetku skrivenim od fenomenologije. Da li je moguće kohezivno jedinstvo rascepljenih polova fenomenološkog i kosmološkog vremena, putem imaginacije kanalisane fiktivnim narativima? Odgovori na ovako uređeni problem i pitanje deluju kao da su osuđeni na konstantno izmicanje. Iako

---

³⁰ Ricœur, Paul, *Time and Narrative (Vol. 3)*, The University of Chicago Press, Chicago, 1988., str. 94-95.

deklarativno svestan da se aporetika „pravog“ i „nepravog“ teško može razrešiti, ukoliko se nastavi vernost narativima koji su se instituisali upravo na temelju pravljenja tih razlika, Riker od njih ne odustaje. On bira daleko teži put, koji često deluje neprohodno, a kao nagradu za to dobija samo polovičan rezultat u nameri da stigne do narativa i jezika. Prema našem stavu, dovoljno bi bilo samo da je više pažnje obraćeno na stazu kojom se već kretao: na taj način je moguće uočiti da je put do narativa već bio utaban nikako drugačije nego narativom, a da su potencijalne distrakcije ništa drugo do, u većem ili manjem redu, razgranate priče. Ipak, za Rikera, rezultati fikcije su ti da:

„U samom središtu suprotstavljanja između maštovitih varijacija koje proizvode priče o vremenu i fiksiranih izraza ponovnog zapisivanja istorije proživljenog vremena na vreme sveta, deluje da najveći doprinos fikcije filozofiji ne leži u rasponu rešenja koje predlaže za nesklad između vremena sveta i proživljenog vremena, već u istraživanju nelinearnih karakteristika fenomenološkog vremena, koje istorijsko vreme skriva usled same činjenice da je smešteno unutar velike hronologije univerzuma.“³¹

Fikcija dolazi do ovih rezultata time što, uslovno rečeno, ne usmerava potpunu pažnju na probleme nastale u filozofskom taboru. Polazeći u drugom pravcu, fikciji je omogućeno da svoj pogled vine izvan tunela, u kojem primarno mesto zauzima dinamika istorijskog, linearnog, fenomenološkog i kosmološkog poimanja vremena. Zapravo, fikcija oslobađa fenomenološko vreme stega koje nameće istorijsko vreme. Ukratko rečeno, time što se određeni narativ razvija nezavisno od drugih, koji smatraju da polažu ekskluzivno pravo na neku temu, ostavljena je otvorenom mogućnost da dođe do međusobnih narativnih uvažavanja, a zatim i preplitanja. Izlišno je i pominjati da rezultati ulaska u odnos različitih narativa ne moraju da budu tako harmonični i idilični:

„Mitsko, koje smo pokušali da ostavimo po strani u polju našeg istraživanja, uprkos nama, pojavilo se u dva navrata: prvo, u začetku

---

³¹ Ricœur, Paul, *Time and Narrative (Vol. 3)*, The University of Chicago Press, Chicago, 1988., str. 132.

našeg istraživanja istorijskog vremena, u vezi sa kalendarskim vremenom, i drugi put sada na kraju naših istraživanja o vremenu fikcije. Ipak, mnogo pre nas, Aristotel je uzalud pokušao da istera ovog uljeza van sfere diskursa. Žuborenje jezika mitova je nastavilo da odzvanja pod logosom filozofije. Fikcija mu pruža zvučniji eho.“³²

Prema Rikerovom mišljenju, tekstovi imaju svoj svet, a čitaoci svoj. Za nas to mogu biti samo priče i priče i priče. Sa druge strane, nadovezujući se na ove zasebne svete čitalaca i tekstova, legitimno pitanje bi bilo možemo li Rikera pružiti kao neku vrstu korektiva, u poznatom „Hirš-Gadamer“ sporu?³³ Razvezivanje tog čvora svakako se može kod njega potražiti, ali ono što za nas ostaje upitno jeste da li se to čini tretiranjem narativa na zadovoljavajući način – ukoliko se ispostavi da to nije slučaj, smatramo da će se neminovno perpetuirati niz drugih problema:

„Kao što je Riker u jednom navratu primetio, bilo bi besmisleno staviti jedan pored drugog dva romana ili komada o Francuskoj revoluciji i pitati se koji je, u činjeničnom smislu, tačniji. A ipak to činimo po automatizmu sa dve istorije Francuske revolucije. Zbog toga je, kao što ćemo videti, Rikeru važno da u istoriji čak i pobijanje bude zasnovano na narativnosti. Pojedinaac iznosi suprotstavljene tvrdnje o istorijskoj istini, po njegovom mišljenju, ne samo time što stvara nove činjenice, već i podsticajem da one pričaju alternativnu priču o prošlosti.“³⁴

Aristotelova distinkcija između *poiēsis* i istorijskog pisanja bi, i pored toga što se prepoznaje da su obe instance ukorenjene u narativnosti, za Rikera ipak na neki način opstala, tako što bi se tvrdilo da *poiēsis* kreira vlastiti svet u kojem, u krajnjem, nema posebnih limita, niti se mora ostavljati prostor za grešku, za razliku od istorijskih narativa. Narativi istorije sebe „otvaraju“ ovim kategorijama pogreške i

---

³² Ibid., str. 138.

³³ Radi se i sporu koji se, u prvom redu, tiče razlike *značenja* i *značaja* teksta.

³⁴ Dowling, William C., *Ricoeur on Time and Narrative: An introduction to Temps et récit*, University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana, 2011., str. 68.

opovrgavanja. Međutim, vidimo koliko je Riker na momente zapravo blizu narativnog metoda. U ovako izolovanim slučajevima i pisanjima neretko može delovati kao da Riker i ne učitava istorijsku, ili bilo kakvu drugu „stvarnost po sebi“, već naprosto opisuje načine na koji određeni narativi sebe vide. Sa druge strane, narativnost je za njega univerzalna, sveobuhvatna *ljudska* osobina. To znači da je narativ ipak shvaćen kao svojevrsna „akcidencija“ što može biti ključni problem za nas. U podnaslovu „Od poetike do retorike“, Riker piše:

„Prigovor, pak, odmah stiže: vraćajući autora natrag u polje književne teorije, ne poričemo li tezu o semantičkoj autonomiji teksta i ne proklizavamo li natrag u staromodnu psihološku analizu pisanog teksta? Ni u kom pogledu. Prvo, teza semantičke autonomije teksta se odnosi samo na strukturalnu analizu koja stavlja u zagrade strategiju ubeđivanja koja ide kroz operacije koje pripadaju poetici kao takvoj; uklanjanje ovih zagrada nužno uključuje uzimanje u obzir onoga koji smišlja strategiju ubeđivanja, naime, autora. Zatim, retorika može izbeći prigovor ponovnog upadanja u 'intencionalnu zabludu' i, generalno, toga da nije ništa više nego psihologija autora, utoliko što naglasak ne stavlja na navodni proces kreacije dela, već tehnike kojim delo postaje dostupno. Ove tehnike mogu biti razdvojene od samog dela. Rezultat je taj da jedini autor, čiji je autoritet doveden u pitanje, nije pravi autor, predmet biografije, već implicirani autor. Ovaj implicirani autor je taj koji preuzima inicijativu u pokazivanju snage podležećih relacija između pisanja i čitanja.“³⁵

Ovde bi svakako bilo preporučljivo dodati i razmatranja Fukoa i Barta („smrt autora“, „autor-funkcija“, itd.) kao potencijalne sagovornike Rikeru, Gadameru i Hiršu. Za Rikera bi vrlo verovatno upravo ovde ležao način na koji se može zaobići poststrukturalistička priča o autoru kao autoritetu, koji tu titulu stiče klonirajući despotske diskurse, sa gotovo neograničenom moći. Ujedno, to se može pokazati i kao razlog zašto Riker, bez puno ustezanja, govori o Marksu, Frojdu i Ničeju, kao *autoritetima*. To znači da ti „osnivači diskurzivnosti“, kako ih Fuko

---

³⁵ Ricœur, Paul, *Time and Narrative (Vol. 3)*, The University of Chicago Press, Chicago, 1988., str. 160.

naziva, ne odnose prevagu, niti im njihov status „pokazatelja“ diskontinuiteta omogućava smeštanje van koordinata uobičajeno poimanih predstava o statusu autora. Ipak, ako ovo поблиže razmotrimo, nikako ne bismo mogli tvrditi da Fuko time želi da im dodeli neko kvazipovlašćeno mesto, tako što će eventualno ukazati na posebnost tih „hermeneutičara sumnje“, kako ih Riker naziva. Njihova „izuzetnost“ ne leži u njima samima, već upravo u pokazivanju trivijalnosti svakog pokušaja apoteoze autora. Sa druge strane, za bilo koga od pomenutog trija može se reći da to čini na jedinstven način, ali im je zajedničko to što provociraju i utiču na formiranje drugačijeg pogleda na svet, onog koji je agresivno potiskivan ili ignorisan. Te figure u određenom smislu predstavljaju kulminacione tačke, koje obelodanjuju pukotine. Pomenute ruptures su rezultat svojevrsne viševjekovne sublimacije, potiskivanja svega onoga što se nije uklapalo u dominirajuće narative. Kao takvi, ti hermeneutičari su od neprocenjive vrednosti za nas – bilo da dovode u pitanje celovitost i nepromenljivost subjekta, podstiču na drugačije razmatranje jezika, pokazuju da svest ne može biti suvereni vladar i imati diktum nad čitavim poljem onoga što podvodimo pod strukturu stvarnosti, ili pokušavaju da raskrste sa idealizmom i metafizičkim nasleđem. Sve te priče se ne moraju preokrenuti u svoje suprotnosti, ali je dovoljno da uzdrmaju temelje koji su nekada smatrani nerazorivim i već ih možemo videti da doprinose uviđanju čistog mnoštva priča. To treba imati na umu kada se govori o „čistim naracijama“ koje, između ostalih, najavljuju ovi mislioci, čiji uvidi ne ostaju nezapaženi, već se sa više ili manje uspeha nastavljaju u poststrukturalističkim, dekonstruktivističkim i postmodernim naracijama. Deluje da se upravo tu narativi i jezik za sada najviše približavaju *sebi*.

U svakom slučaju, Riker problemu intencije autora i nepouzdanosti pri pozivanju na, ispostaviće se, nestabilne strukture konkretne subjektivnosti, pokušava prići pomoću konstrukcije impliciranog autora: „Ova singularnost rešenja, koja odgovara na singularnost problema, može uzeti pravo ime, ono autora. Stoga govorimo o Bulovoj teoremi kao što govorimo o Sezanovoj slici. Imenovanje dela u smislu autora ne implicira pretpostavku o psihologiji izuma ili pronalaska, a samim tim ni tvrdnju koja se tiče pretpostavljene

intencije pronalazača; ono implicira samo singularnost rešenja problema³⁶. Tako je možda izbegnut problem „psihologiziranja“, ali smatramo daleko elegantnijim rešenjem primenu narativnog metoda i oslobađanje jezika od načina na koji ga poimaju lingvistika i tradicionalna filozofija jezika. „Uvek imamo impliciranog autora. Priču neko priča. Nema uvek osobitog naratora“³⁷. Za nas bi „implicirani autor“ bio ništa drugo do *sam jezik*. „Naposletku, biblioteke su pune nepročitanih knjiga, čije konfigurisanje je ipak izloženo, a one ipak ne refigurišu ništa. Naše ranije analize trebalo bi da su dovoljne da rasteraju ove iluzije. Bez čitaoca koji prati, nema konfigurisućeg čina na delu u tekstu; a bez čitaoca da apropríše, nema sveta koji se obelodanjuje pre teksta“³⁸. Ukoliko neke priče (subjekt, kao čvorište narativa) ne „dočekaju“ druge, određene priče (tekstualne, ili bilo kakve druge forme), razumljivo je da neće doći do re(kon)figurisanja i interakcije među tim konkretnim sadržajima. Smatramo da je nemoguće zahtevati prostor neokupiran pričama. U tom smislu je sâmo povezivanje omogućeno isključivo narativnim elementima. Priče ne „putuju“ jedne do drugih na način da se ta trasa sastoji od nečega vanjezičkog i nenarativnog. Sažeto: dok Rikeru treba „čitalac od krvi i mesa“, priče pokazuju da su im potrebne jedino priče. Kada govorimo konkretno o odnosu svesti i jezika kod njega, svest je *uvek* medijum jezičkog razumevanja; značaj impliciranog autora je značaj svesti za Rikera (transcendencija u imanenciji): „Za razliku od post-strukturalista kao što su Fuko ili Derida, za koje subjektivnost nije ništa više do proizvod jezika, Riker želi da usidri subjektivnost u ljudsko telo i materijalni svet, kojeg je jezik svojevrsna drugostepena artikulacija“³⁹. U recepciji Rikerovog razumevanja narativa Stil (Steele) kao nedostatak podvlači to

³⁶ Ricœur, Paul, *Time and Narrative (Vol. 3)*, The University of Chicago Press, Chicago, 1988., str. 162.

³⁷ Ibid., str. 163.

³⁸ Ibid., str. 164.

³⁹ Atkins, Kim, *Paul Ricœur, Internet Encyclopaedia of Philosophy*, 2003. [<http://www.iep.utm.edu/ricoeur> (Stranici poslednji put pristupljeno: 1.11.18, 11:33)]

što narativ nije apostrofiran kao osovina svakodnevnog iskustva.⁴⁰ Ipak, to se u potpunosti poklapa sa Rikerovim planom da povuče jasnu liniju između „telesnog“ i „jezičkog“ iskustva sveta, ali i dalje insistirajući na tome da se od jezika nikako ne možemo odmaći, ukoliko želimo na bilo koji način da učestvujemo u saopštavanju i svedočenju o vlastitoj egzistenciji. U toj liniji Rikera možemo uporediti i sa Merlo-Pontijem (Merlau-Ponty).⁴¹ Naracija je ta koja putem jezika oplemenjuje naš svet, koji uzima jezik i transformiše ga u priče, ne čineći nas pritom njegovim zatočenicima. Subjektivnost se stoga kod Rikera (kao ni kod Merlo-Pontija) ne bi mogla smatrati jezičkom tvorevinom, kao što je mahom kod poststrukturalistički usmerenih mislilaca. Naracija se zato ipak ispostavlja da je samo sredstvo, i pored toga što se naglašava njena neizostavnost – bilo u smislu poimanja ljudskog vremena, ili konstrukcije identiteta za koji se narativ ispostavlja odlučujućom instancom. Za Rikera „stvarni svet“ i dalje figurira kao konstanta, koju priče odводе na ovu ili onu stranu. To podrazumeva da se lanac referencije ne prekida; narativ o stvarnom svetu ostaje na kraju netretiran kao takav, te se samim tim ispušta prilika da se svaki „arhe-narativ“ demaskira kao samo jedna od mogućih priča. Tu vidimo prostor za narativni metod, onako kako ga (i) ovde prikazujemo. U njemu ne može biti mesta za krajnje implikacije Rikerovog poimanja narativa, koji se o njemu izjašnjava kao o neprestanoj inovaciji da bi od narativa mogao da načini estetsku kategoriju, što mu posledično omogućava da narativ „ne sklizne“ i ne postane konstitutivni činilac (svakog) bivstvovanja.⁴² Riker ne želi da krene niti hajdegerijanskim, niti deridijanskim stopama, te stoga ima otpor prema potpunom raskrčenju granica između filozofije i

---

⁴⁰ Videti: Steele, Meili, *Ricoeur versus Taylor On Language and Narrative*, *Metaphilosophy*, Vol. 34. No. 4, July 2003., str. 425-446.

⁴¹ Za Merlo-Pontija je jezik izraz *telesnog* iskustva sveta. Up. *Narratology and Interpretation. The Content of Narrative Form in Ancient Literature*, (ed. Grethlein, J., Rengakos, A.), Walter de Gruyter, Berlin, New York, 2009., str. 26.

⁴² Steele, Meili, *Ricoeur versus Taylor On Language and Narrative*, *Metaphilosophy*, Vol. 34. No. 4, July 2003, str. 429.

književnosti.⁴³ Usmerenje narativnog metoda trebalo bi da bude takvo da se njegovom primenom, u *prvom redu*, prepozna i uvaži postojanje mnoštva glasova i da, čak i uprkos činjenici da ne možemo da se skoncentrišemo na sve njih, niti možemo da ih držimo jednako istaknutim sve vreme, budemo dovoljno hrabri da ih *a priori* (*sine lingua, sine fabula*) ne odbacujemo i marginalizujemo.

Na krizu subjekta i autora Riker odgovara tezom o narativnoj konstrukciji identiteta.⁴⁴ Mi ipak ovde vidimo prvenstveno priču koja smeru na odvajanje *života* od narativa, odnosno, od vlastitog sadržaja. Za nas se ne bi radilo o tome da prostim iskaznim igrama, erudicijom ili potentnošću jezika u svom narativnom ospoljavanju zahtevamo čitaočevu pažnju, na koju vršimo pritisak da njegovo ili njeno narativno iskustvo bude aproprisanano od strane narativa koji se recipira. Čitava ova ujdurma je posledica narativnog konfigurisanja koje ne mora biti slepo praćeno. Narativnim metodom ne razrešavamo u ovom slučaju konkretno situacije nastale u eventualnom sukobu dva narativna modela. Njime prepuštamo jeziku da zadobije tlo koje je uvek tu, ali mu se neprestano pokušava izmaći. Stoga se ne bavimo nužno razgradnjom ideje (priče) o postojanoj subjektivnosti, niti pravimo konstrukcije koje bi priskakale u odbranu suprotnoj tezi. Na nama je da primetimo ta narativna ispoljavanja i ukažemo na to da je svaki pokušaj izlaska iz narativa i jezika ništa drugo do ekskurzija u „novo“ (drugo) narativno ospoljenje. Proglašavanjem „smrti“ subjekta i autora ne dešava se ništa više do to da se primičemo nešto bliže, samo uslovno rečeno, autentičnijem shvatanju jezika. Time se ne postulira „objektivna činjenica“, već se radi na raskrinkavanju iluzije o postojanosti tih činjenica van narativa koji određuju sva pravila igre na osnovu svojih

---

⁴³ Za Stila, Tejlorova „fenomenologija svakodnevnog života“ pokazuje kako je taj iskorak i dalje moguće načiniti, bez uplitanja u potencijalne zamke, u koje se pomenuti dvojac navodno spušta, zastupajući svoje pozicije.

⁴⁴ O narativnoj konstrukciji identiteta videti više na str. 246. III toma navođenog izdanja *Vremena i priče*, kao i publikaciju *Sopstvo kao drugi*, u: Ricœur, Paul, *Oneself as Another*, The University of Chicago Press, Chicago, 1992. (prev. Blamey, K.)

unutrašnjih kriterijuma. Da je Riker svestan problema (ne)stabilnosti subjekta, nedvosmisleno pokazuje i sledeći navod: „Na prvom mestu, narativni identitet nije stabilni i besprekorni identitet“. ⁴⁵ Ali on ispušta da primeti da je priča o narativnom identitetu takođe samo jedna od mnogih mogućih priča, te da stoga „sopstvo kao drugi“ ne radikalizuje dovoljno kontingenciju *svakog* narativnog pojavljivanja, gde ne možemo dovoljno da podvučemo važnost toga da je *bilo koja* priča, ili pripovedna skupina, podložna dekonstruisanju. „Nestabilnost narativnog identiteta“ ne može se hipostazirati, jer se tu takođe ne radi ni o čemu drugom osim o narativu. Ako od toga težimo da načinimo bilo kakvu činjenicu, prosto ne shvatamo dovoljno ozbiljno kontingenciju jezika. To je ono što se može najpre prigovoriti narativima postmoderne, uz ogradu da bismo svakako morali tu da govorimo dosta određenije i konkretnije. Na koncu, razlike između mislilaca poput Šapa (Schapp), pionira XX-vekovne „filozofije priča“ i Rikera po pitanju narativnog identiteta svodile bi se na to da bi Šap smatrao krajnje izlišnom konstrukciju identiteta kao narativnog, jer za njega identitet jedino i iskrsava pomoću narativa koji na tome insistira. Kada govorimo o identitetu, mi zapravo govorimo o narativu, kao i u bilo kojem drugom slučaju.

Riker takođe govori i o *ograničenjima* narativa, ⁴⁶ kao sile koja razrešava probleme i pitanja koja se otvaraju u vezi sa povećću, vremenom itd. U vezi sa tim ne čudi to što Riker ne vidi drugu soluciju, kada je njegova priča o narativu postavljena tako da emulira pređašnje priče, koje svoj zaplet grade na traganju za herojskom figurom koja rešava sve neizvesnosti. U toj konstelaciji mu ne preostaje ništa drugo nego da pribegne dobro poznatoj narativnoj strategiji – biranju da pokaže da novi heroj ipak nije svemoćan. Međutim, narativnom metodom smo u stanju da prepoznamo pripovedne modele od kojih određene priče zavise. Istu analizu možemo izvršiti i na samoj priči o narativnom metodu, što i činimo više ili manje eksplicitno kroz odabir problema obuhvaćenih ovim radom. „Ideja narativnosti može biti shvaćena u širem smislu nego

---

⁴⁵ Ricœur, Paul, *Time and Narrative (Vol. 3)*, The University of Chicago Press, Chicago, 1988., str. 248.

⁴⁶ Cf. *ibid.*, str. 259.

što to čini diskurzivni žanr koji ga kodifikuje“.⁴⁷ Ovo bi trebalo da je dobra osnova i solidna polazišna tačka. Smatramo da je produbljivanje tog polazišta najpotpunije pruženo kroz insistiranje na tome da je bilo kakvo ograničenje širine tog opsega dato nikako drugačije nego narativno. Zato odgovor na pitanje „Kako?“, kojim se eventualno reaguje na konstataciju da smo se „usidrili u ove zabrinjavajuće krajeve neizrecivog“,⁴⁸ uvek pružaju priče(-)jezik kao, uostalom, i samo ovo pitanje ili konstataciju.

LITERATURA

- Atkins, Kim, *Paul Ricœur*, Internet Encyclopaedia of Philosophy, 2003. [<http://www.iep.utm.edu/ricoeur> (Stranici poslednji put pristupljeno: 23.1.22, 17:47)]
- Booth, Wayne C., *The Company We Keep: An Ethics of Fiction*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1988.
- Dowling, William C., *Ricoeur on Time and Narrative: An introduction to Temps et récit*, University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana, 2011.
- Haas, Stefanie, *Kein Selbst Ohne Geschichten. Wilhelm Schappas Geschichtenphilosophie und Paul Ricœurs Überlegungen zur narrativen Identität*, Georg Olms Verlag Hildesheim, Zürich, New York, 2002.
- Narratology and Interpretation. The Content of Narrative Form in Ancient Literature*, (ed. Grethlein, J., Rengakos, A.), Walter de Gruyter, Berlin, New York, 2009.
- Ricœur, Paul, *Oneself as Another*, The University of Chicago Press, Chicago, 1992. (prev. Blamey, K.)
- Ricœur, Paul, *Time and Narrative (Vol. 2)*, The University of Chicago Press, Chicago, 1985. (prev. McLaughling, K., Pellauer, D.)
- Ricœur, Paul, *Time and Narrative (Vol. 3)*, The University of Chicago Press, Chicago, 1988. (prev. Blamey, K., Pellauer, D.)
- Riker, Pol, *Paradigma prevođenja*, Logos, 2006., str. 188. (prev. Vidović, J.)
- Riker, Pol, *Vreme i priča*, IKZS, Novi Sad, 1993. (prev. Miletić, S., Moralić, A.)

---

⁴⁷ Ibid., str. 260.

⁴⁸ Riker, Pol, *Paradigma prevođenja*, Logos, 2006., str. 188. (prev. Vidović, J.)

Steele, Meili, *Ricoeur versus Taylor On Language and Narrative*,
Metaphilosophy, Vol. 34. No. 4, July 2003.

NEMANJA MIĆIĆ

University of Novi Sad, Faculty of Philosophy

RICŒUR'S THREEFOLD UNDERSTANDING OF *MIMESIS* IN THE LIGHT OF THE NARRATIVE METHOD

Abstract: The primary intention of this text is to discuss Ricœur's threefold understanding of the notion of *mimesis*, with dual aim. On the one hand, we are pointing out the importance of the role which some of the central elements of Ricœur's three-volume study *Time and Narrative* can have for engendering the so-called 'narrative method'. The said 'narrative method' should indicate the fundamentally story-telling character of the language. On the other hand, if we construct the narrative method in such a manner, it can also be used concurrently on the very notions from which we started, formulated by Ricœur. This paper is a direct result of such transverse developments.

Keywords: Ricœur, narrative, story, method, *mimesis*, reality, fiction, literature, philosophy

Primljeno: 11.2.2022.
Prihvaćeno: 6.5.2022.

